

Muzikolog v různých tóninách

Myslím si, že naše muzikologie a její odchovanci mohou vycházet z velmi bohaté české hudební kultury a že pro život společnosti nejen duchovně, ale i ekonomicky může tento obor hodně znamenat. Vůbec bych nepodceňoval základní výzkum, jehož výsledky se mohou zdát „nepraktické“. Je nesmírně důležitý a je určitě fundamentem, na němž mohou vyrůstat i další aktivity.

TEXT — JIŘÍ ŠTILEC

Jiří Štílec v Jeruzalémě u Západní zdi

Od big beatu k Čajkovskému

Vyrůstal jsem na Žižkově, ještě v době, kdy měla tato čtvrť a některé její části jako byla kolonie Na Krejcárku, zbytky dávné vůně

a patřila k jakémusi dělnickému předměstí Prahy se vším, co k takovým oblastem patří. Spolu s bratrem Janem jsme měli štěstí na skvělou mámu, která přestože se o nás starala sama (po tom, co od

nás otec odešel), dokázala nám vytvořit úžasné rodinné prostředí. Ani jsme nestačili vnímat, že jsme na tom nebyli hmotně tak dobře, doba ani moji spolužáci to tehdy moc neřešili. Na konci šedesátých let, v době mé bouřlivé puberty, za kterou se všem dodatečně omlouvám, nás všechny zachvátila zběsilá beatová horečka. Základní škola Na Pražačce byla prosycena nejrůznějšími kytaristy a beatovými sestavami. Ta naše se jmenovala – tehdy samozřejmě anglicky – The Flowers – a chtěla manifestovat i příslušnost k tehdejšímu hnutí hippies, byť naše představy o něm byly asi dost mlhavé. V květovaných košilích ušitých doma jsme vystupovali v tehdejší pionýrském domě Na Balkáně a trávili zde každé odpoledne a často i večery. Žili jsme opravdu jen tehdejší beatovou hudbou a sledovali neustále dění na domácím, a hlavně i na zahraniční scéně. Můj kontakt s touto hudbou byl tehdy velmi silný, ale i náročný. Byl jsem sice (snad?) docela slušný kytarista, ale o harmonii a hudební teorii jsem toho moc nevěděl, každé hledání akordů k písničkářům byl vždy dlouhý a náročný proces. Skladby odposlouchané z radia Luxembourg nebo z odpoledního vysílání Svobodné Evropy jsme natáčeli na magnetofon Sonet duo a pak se snažili odposlouchat všechno včetně textu, byť jsme anglicky neuměli a opisovali jsme foneticky to, co jsme slyšeli. Na gymnáziu jsem pokračoval ještě v prvním ročníku jako amatérský beatový kytarista, snil o tom, že jednou budu vystupovat v Lucerně, ale s dospíváním jsem postupně „zmoudřel“, posunul se a začal intenzivněji poslouchat i klasickou hudbu. I předtím jsem ji poslouchal, hlavně Čajkovského, ale začal jsem se o tuto oblast a o historii zajímat daleko intenzivněji. Musím vzpomenout skvělé kantorky – prof. Evy Břešťákové, která mi v tomto smyslu na gymnáziu Na Pražačce hodně dala a inspirovala mne k hlubšímu poznávání souvislostí.

Nezapomenutelné osobnosti katedry hudební vědy

Rozhodnutí přihlásit se ke studiu hudební vědy v kombinaci s historií na FF UK bylo pak docela logické, již poslední dva roky na gymnáziu jsem vedle intenzivního studia latiny, která zůstala mým koníčkem dodnes, začal studovat základy

hudební nauky, harmonii a kontrapunkt. Po maturitě a přijímacích zkouškách na FF UK v roce 1972 jsem se dostal na dvě katedry (hudební vědy a historie) a poznal některé skvělé pedagogy a osobnosti, jejichž význam rostl s tím, jak jsem postupně stárnul a dospíval. Dodnes mne mrzí, že když jsem naposledy viděl v Rudolfinu pana profesora Vladimíra Sommera, nestačil jsem za ním dojít a poděkovat mu za to, co všechno mne naučil. Význam jeho osobnosti a všeho, co nám předal, lidské kvality a jeho poctivé školení i nezapomenutelné znalosti harmonie a kontrapunktu oceňuji nejvíce dnes, když často režíruji a opravuji při natáčení partitury i party, což vyžaduje rychlost, přesnost a solidní znalosti harmonických zákonitostí. Navíc byl Vladimír Sommer skvělý vypravěč a dokázal nám ve svých vzpomínkách zprostředkovat ještě kontakt s meziválečnou generací skladatelů – jeho učitelů nebo starších kolegů. Děkuji, pane profesore, nikdy na Vás nezapomenou a jsem vděčný i za to, jak jste mne přivedl k osobnosti Gustava Mahlera a Dmitrije Šostakoviče. Další velkou osobností na katedře byl Petr Eben, neuvěřitelně vzdělaný, laskavý a geniální pedagog a skladatel, člověk s šarmem, kterému se nedalo odolat. Učili jsme se jeho předměty všichni hlavně proto, abychom ho neklamali, bylo nám trapné jeho laskavosti nějak zneužít. Měli jsme štěstí, že tyto dvě skladatelské osobnosti tehdy z nějakých důvodů (zřejmě závist, ale těžko říci) nepůsobily na HAMU, ale díky tomu nás oba skladatelé mohli na katedře hudební vědy hodně naučit. Moc rád vzpomínám i na Josefa Beka a jeho výklady o hudbě dvacátého století, měl pro nás velké pochopení a byl takový neformální, stali jsme se později dobrými přáteli a je mi líto, že už není mezi námi. Právým prvorepublikovým elegantem a gentlemanem ze staré školy byl Milan Poštołka, jeho výklady o baroku a klasicismu byly naprosto skvělé – vlastně až před pěti lety, když jsem začal pracovat na projektu svého syna „Češi ve Vídni“, jsem plně ocenil jeho akribii a smysl pro detail v monografii o Leopoldu Koželuhovi. Je z šedesátých let a v zásadě dodnes platná včetně podrobného katalogu Koželuhových děl. Jak mohl v době, kdy neměl ani internet, ani možnost tak snadno komunikovat, napsat takovou monografii a vyhledat tolik zahraničních informací a spojit se dopisy s takovou spoustou badatelů – obdivuji a skláním se.

Soňa Červená a Jiří Štílec

Skok do praxe – rozhlas a Supraphon

V průběhu studia jsem se začal věnovat soudobé hudbě a hudbě dvacátého století, nakonec jsem uvažoval i o souvislostech mezi tehdejší populární hudbou a mezi hudbou tzv. vážnou, zejména v oblastech témbu a podobně, i když jsem tyto plány nerealizoval. Po skončení studia jsem se začal zabývat jednou z osobností, která formovala českou poválečnou hudbu – Václavem Dobiášem. Zaměřil jsem se na tuto osobnost i ve své kandidátské práci a v monografii, která vyšla v nakladatelství Panton. Dnes už je jméno tohoto skladatele pro mladou generaci asi zcela neznámé, i jeho skvělý Přehlídkový pochod byl po roce 1989 nahrazen jinou skladbou, ale přes všechny výhrady a přes velmi bolestný a tragický charakter padesátých let patří Václav Dobiáš k historii české hudby a kultury

„Věřím, že česká muzikologie neztratí nic ze své důležitosti a dokonce si myslím, že i doba totálního konzumerismu se začíná vyčerpávat.“

Jiří Štílec a Thomas Hampson po koncertě na Žofíně v roce 2002

Jiří Štílec a Maxim Šostakovič

po roce 1945. Česká muzikologie se bude muset i k tomuto období a skladatelům, jako byli Dobiáš, Seidl, Drejsl a další, vrátit. Do naší historie prostě patří. Je zbytečné vytvářet nová tabu, případně se tvářit, že některé jevy nebyly, ale asi to vše potřebuje ještě delší odstup, jsem v tomto smyslu optimista.

I když jsem zůstal po absolvování základní vojenské služby v Lounech jako odborný asistent na katedře hudební vědy, finanční podmínky mne v roce 1982 (můj první syn Jiří, 1973, byl tehdy už na světě) donutily změnit místo. Nastoupil jsem do

Českého rozhlasu. Tady začala moje skutečná praxe v oblasti popularizace a médií a vlastně cesta muzikologa v praxi. Nejprve jsem pracoval v Redakci pro děti a mládež a později v Hlavní redakci hudebního vysílání. Od roku 1985 jako dramaturg a pak ve zvláštní situaci od 26. října 1989 jako šéfredaktor. V roce 1991 jsem z rozhlasu odešel. Supraphon, kam jsem nastoupil v roce 1991/92 a kde jsem pracoval do roku 1997, znamenal poznání tehdejší privatizace zblízka, kontakt se soukromým kapitálem a proniknutí do některých zákoutí hudebního průmyslu. Tady

jsem se hodně věnoval dramaturgii a snažil se prosazovat některé větší projekty z oblasti klasické hudby, poprvé jsem se dostal do kontaktu s oblastí fundraisingu a snažil se v ní nějak uspět. Přiznávám, že pro naši generaci, které byla školená v kabinetních podmínkách akademické vědy, bylo velmi obtížné obstát v nových podmínkách, navíc v jakémsi zběsilém ideologickém tlaku na prosazení všech neoliberalních pouček o naprosté všemocnosti trhu. Za své působení v koncertu Bontonu jsem ale velmi vděčný, byla to tvrdá škola života, proměn lidských vztahů a podnikání.

Ve vodách podnikání, Mahler a návrat k pedagogickému působení na HAMU

Nakonec jsem se s několika přáteli a za pomoci Gabriely Beňačkové i své skvělé ženy Sylvie Bodorové rozhodl, že založíme vlastní společnost ArcoDiva. To byl teprve skok do ledové vody. Asi nikdo, kdo nepodnikal (navíc v oblasti klasické hudby), si nedovede ten tvrdý náraz představit. V naší producentské společnosti jsem dodnes prožil skvělé momenty díky svým spolupracovníkům a spolujednatelům Janě Černé, Václavu Roubalovi a Elišce Pražákové. A samozřejmě

Jiří Štílec, Libor Pešek a bývalý primátor Jihlavy Jaroslav Vymazal

chvíle velmi těžké. Paralelně s podnikáním jsem začal vyučovat a posléze se stal vedoucím oboru (nyní katedry) hudební produkce na HAMU. Zde jsem se od počátku snažil opět navázat užší kontakt s hudební vědou, jejíž studenti často na naše pracoviště přecházeli, a občas jsem i navštívil katedru muzikologie, abych přinesl pár poznatků ze skutečné praxe. Mým hlavním zájmem byla a stále je analýza hudebního, zejména nahrávacího průmyslu /na toto téma přednáším dodnes/ a mediální problematika. Napsal jsem i Úvod do hudebního managementu a několik drobnějších studií s touto tematikou. K dalším aktivitám patřil projekt obnovy rodného domu Gustava Mahlera, což se v letech 1996–2000 podařilo, stejně jako založení festivalu Hudba tisíců–Mahler Jihlava, který existuje od roku 2002. Většina výstupů mé práce byla tedy v rovině organizační, občas doplněná nějakou menší studií nebo sérií mahlerovských pořadů v rozhlase.

Praktická muzikologie, ediční aktivity – stará láska nerezaví

Až před pěti lety, v roce 2014 jsem se opět shodou okolností dostal k práci, která by snad s trochou shovívavosti mohla být nazvána

muzikologická. Můj syn Marek začal ve spolupráci s vydavatelstvím Naxos organizovat velký mezinárodní projekt „Češi ve Vídni“, míněno čeští tvůrci osmnáctého století ve Vídni, a já se samozřejmě snažil a snažím pomoci v oblasti přípravy a vydávání not. Takže jsem se opět dostal do klidných vod knihoven, archivů a Českého muzea hudby. Snažím se s pomocí kolegy Bernhardssona ze Švédska vytvářet praktické kvalitní edice děl například Leopolda Koželuha a dalších. Ty pak natáčíme a tady opět funguji na konci celého procesu „oživení“ archivních děl jako hudební režisér. Sleduji tedy celý proces od hledání v archivech až ke konečné zvukové podobě sestříhaného snímku a mám radost, že projektu se v mezinárodních vodách dobře daří. I když nejsem typem akademického pracovníka a jsem větší částí svých aktivit ponořen v praxi, přesto je muzikologie mojí celoživotní láskou a jsem moc rád, že jsem mohl tento obor spolu s historií na FF UK vystudovat. Myslím si, že naše muzikologie a její odchovcanci mohou vycházet z velmi bohaté české hudební kultury a že pro život společnosti nejen duchovně, ale i ekonomicky může tento obor hodně znamenat. Vůbec bych nepodceňoval základní výzkum, jehož

výsledky se mohou zdát „nepraktické“. Je nesmírně důležitý a je určitě fundamentem, na němž mohou vyrůstat i další aktivity. Oceňuji vše, co se po roce 1989 podařilo, byť podmínky nebyly samozřejmě této oblasti primárně nakloněny. Myslím si, že před českou muzikologií ještě řada velkých úkolů stojí. Jedním z palčivých problémů, o němž mluvím asi příliš často, tak se všem čtenářům omlouvám, je otázka kvalitních edic. Jakmile začnete plánovat nějaký větší nahrávací projekt a tudíž de facto rozšíření a případné další provozování českých autorů, jako jsou Fibich, Novák, Foerster a další, často narazíte na problém buď velmi starých, ručně psaných, nebo neexistujících kvalitních notových materiálů. Často to bývá jedna ze zásadních bariér provozování kvalitní české hudby doma i v zahraničí. Jsem však optimistou a věřím, že česká muzikologie neztratí nic ze své důležitosti, a dokonce si myslím, že i doba totálního konzumerismu se začíná vyčerpávat a společnost nebo alespoň její značná část začne vyhledávat trvalejší duchovní aktivity a hodnoty. Protože jsem vášnivý mahlerovec, musím zakončit parafrází citátu tohoto geniálního tvůrce a rodáka z Čech – *meine Zeit wird kommen*, ano, doba muzikologie určitě přijde. ✕